

SELEVCIA

AD CALYCADNVM

SAYI II -2012

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNUM II

OLBA KAZISI YAYINLARI

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEUCIA AD CALYCADNUM II

Ankara 2012 / Türkiye

ISBN 978-605-5668-32-7

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsuzsa yayınlanmaz, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia ad Calycadnum yayınına devretmiş sayılır. Seleucia ad Calycadnum, kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia ad Calycadnum için yazışma adresi:

Okt. Murat ÖZYILDIRIM

Mersin Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü 33342 Mersin – TÜRKİYE

Tel: 00 90 324 361 00 01 – 4735 e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com.

OLBA KAZISI YAYINLARI
SELEVCIA AD CALYCADNUM II

ISBN: 978-605-5668-32-7
TAN KİTABEVİ YAYINLARI 31
Dizi: OLBA KAZISI YAYINLARI-2

Editörler

Emel ERTEN
Diane FAVRO
Murat ÖZYILDIRIM

Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Meral AKURGAL •Prof. Dr. Halit ÇAL •Prof. Dr. Çiğdem DÜRÜŞKEN
- Prof. Dr. Emel ERTEN •Prof. Dr. Diane FAVRO •Prof. Dr. Turhan KAÇAR
- Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU •Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU •Prof. Dr. Aygül SÜEL
- Prof. Dr. Fikret YEGÜL
- Doç. Dr. Salim AYDÜZ •Doç. Dr. Sedef ÇOKAY-KEPÇE •Doç. Dr. Efrumiye ERTEKİN
- Doç. Dr. Mehmet Fatih YAVUZ
- Yrd. Doç. Dr. Figen ÇEVİRİCİ – COŞKUN •Yrd. Doç. Dr. Merih EREK
- Yrd. Doç. Dr. Fikret ÖZBAY •Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat ÖZGEN
- Yrd. Doç. Dr. Sema SANDALCI •Yrd. Doç. Dr. H. Sibel ÜNALAN
- Yrd. Doç. Dr. Ceren ÜNAL

Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia ad Calycadnum, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Kapak Tasarım: Tuna AKÇAY
Dizgi: Yener YENTEK

Baskı:
Cantekin Matbaacılık
2. Baskı 1000 Adet
Mayıs 2012

İÇİNDEKİLER

KIZKALESİ KAZILARINDA
ELE GEÇEN 12. – 15. YÜZYIL
ARASINA TARİHLENEN ORTA ÇAĞ
SERAMİKLERİ
Gülgün KÖROĞLU
11

PRINCIPATVS DEVRİ ROMA
SENATVS'U: ÜYE SAYISINDA
DÜZENLEMELER (LECTIO SENATVS),
SENATVS'A GİRİŞ KOŞULLARI VE
YOLLARI, YASAL İŞLEYİŞ
Efrumiye ERTEKİN
33

OLBA'DA ROMA İMPARATORLUK
DÖNEMİNDE TARIM VE YERLEŞİM
Emel ERTEN
61

OLBA MEZARLIK ALANLARI
Tuna AKÇAY
77

OLBA MANASTIRI HAKKINDA
ARKEOLOJİK VE YAZINSAL YENİ
BİLGİLER
Murat ÖZYILDIRIM
105

MÖ II. - MS IV. YÜZYILLAR ARASINDA
CİLİCİA'DA YAHUDİLER
Sevim AYTEŞ CANEVELLO
119

TRABZON İMPARATORU I. MANUEL
KOMNENOS (1238-1263) DÖNEMİNE
TARİHLENEN BALIKESİR, KUVA-Yİ
MİLLİYE MÜZESİ'NDEKİ ÜÇ ADET
ASPER
Ceren ÜNAL
141

TARSUS MÜZESİ'NDE YER ALAN
FİĞÜR TASVİRLİ
ARTUKOĞULLARI SIKKELERİ
“12.-13. YÜZYILLARDA ANADOLU'DA
İKONOGRAFİK ALIŞVERİŞ”
H. Sibel ÜNALAN
Ceren ÜNAL
163

CECİ N'EST PAS UN MUR:
REPRESENTATION AND REALITY IN
EPHESIAN URBAN BOUNDARIES
Brianna BRICKER
185

ARCHAOMETRICAL PERSPECTIVES
IN TURKEY
Ali Akın AKYOL
201

KİTAP TANITIMI:
MANİSA MÜZESİ BİZANS SIKKELERİ
Emine TOK
209

KİTAP TANITIMI:
ANADOLU'DAKİ TÜRK
KÜTÜPHANELERİ
Mükerreren KÜRÜM
211

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNUM II

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık tümü 12 punto büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.
Kitap için:
Demiriş 2006 Demiriş, B., *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, Ege Yay., İstanbul.
Makale için:
Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, *Lucerna Klasik Filoloji Yazıları*, İstanbul.
- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca **(Lev.1)**, **(Lev. 2)** kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Makale ve levhalar, CD’ye yüklenerek çıktısı ile birlikte yollanmalıdır.

PRAEFATIO

Mersin Olba Kazıları'nın bilimsel dergisi olarak 2011 yılında yayınlanmaya başlanan Seleucia ad Calycadnum Dergisi'nin ikinci sayısını okurlarımıza sunmaktayız. Erken Hıristiyanlık teması ile çıkan ilk sayımızdan sonra, ikinci sayıda daha geniş bir çerçeve içine yerleştirilebilecek bir içerikle dergimiz sizlerle buluşuyor. Olba arkeolojisi ve yerleşim tarihi konusundaki makalelerin yanında nümizmatik, arkeometri, Anadolu'da kent tasarımına ilişkin çalışmalar da dergimiz kapsamında yer almakta. Bu sayının çıkmasını sağlayan tüm yazarlarımıza, katkılarından dolayı yayın kurulumuz üyelerine teşekkürlerimizi sunarız. Arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, sanat tarihi konularında yapacağınız çalışmaların Seleucia ad Calycadnum dergisinin gelecek sayılarında yer almasından mutluluk duyacağımızı belirtiriz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (ma)

PRAEFATIO

We are proud to present the second volume of the annual journal of Mersin Olba excavations, Seleucia ad Calycadnum. After the first issue focusing on Early Christianity, a wider content of articles such as archaeometry, numismatic, urban design in Asia Minor will be presented in the second volume as well as the studies on the settlement history and archaeology of Olba. We wish to thank all our contributors, colleagues in the scientific board. It will be an honour for us to welcome our colleagues studying on archaeology, ancient languages and cultures and the history of art for the future issues of “Seleucia ad Calycadnum”.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (ma)

KIZKALESİ KAZILARINDA ELE GEÇEN 12. – 15. YÜZYIL ARASINA TARİHLENEN ORTA ÇAĞ SERAMİKLERİ

Gülgün KÖROĞLU*

Özet

Günümüzde Kızkalesi adıyla tanınan Eski Çağ ve Orta Çağ'ın en önemli kentlerinden biri olan Korykos'un hem karada, hem de karşısındaki küçük adacık üzerinde iki kalesi vardır. Kentin korunmasıyla ilgili bir gözetleme ve ön karakol niteliğinde olan ada üzerindeki kale, Erken Bizans dönemi yapı kalıntıları üzerine 1151 yılında inşa edilmişti. 1361'de Korykos kenti ve kale Kıbrıs'ta krallık kurmuş olan Lusignan'lerin eline geçmişti. Stratejik önemi olan kale, Lusignan'ler ile Karamanoğulları arasındaki mücadelelere sahne olmuş ve daha sonraki yıllarda önce Karamanoğullarının ve kısa bir süre sonra da Osmanlıların eline geçmişti. Bu çalışmada, ada üzerindeki kalede Mersin Müzesi arkeolog ve uzmanlarının yaptıkları kazı çalışmalarında gün ışığına çıkarılan 12-14. yüzyıllar arası döneme tarihlendirilen kazıma ve renkli sır akıtma tekniğinde bezenmiş seramikler ele alınmaktadır. Kızkalesi'nde bulunan kazıma ve renkli sır akıtma tekniğiyle bezenmiş seramikler; buluntu yoğunluğuna göre üretim yerleri Kıbrıs, Hatay ve Çukurova bölgesi (Saint Symeon) ve henüz üretim yeri bilinmeyen ancak hamur rengiyle ve hamur özellikleriyle diğerlerinden ayrılan kireç katkılı, kırılğan koyu kiremit hamurlu mal grubundan oluşmaktadır. Ağırıklı olarak 13.yüzyıla tarihlenen bu teknikte bezenmiş kaplar kervanlar ve denizyoluyla önemli bir ticari mal olarak, özellikle Hıristiyan ve Müslüman devletlerin olduğu Doğu Akdeniz ve Ege kıyılarıyla adalar, Güneydoğu Anadolu, İtalya ve Fransa'da karşımıza çıkmaktadır.

Abstract

Korykos, today known as Kızkalesi (Maiden's Castle), was one of the most important cities of the Greek and Roman Periods as well as the Medieval Age. The city had two

* Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Beşiktaş - İSTANBUL. E – posta: gulgun.koroglu.27@hotmail.com.

castles; one on the mainland and the other on the small island right opposite. The castle on the island, which functioned both as a watch tower and a guard patrol, was built in 1151, on top of the Early Byzantine Period remains. In 1361 Korykos and its castle was captured by the Lusignans who had established a kingdom in Cyprus. Because of its strategic position the castle has faced the struggle between the Lusignans and the Karamanoğulları, and in the years to follow it was first sieged by the Karamanoğulları, and then the Ottomans. In this research, pottery, dating to the 12th - 14th centuries decorated with incise and polychrome glazed sgraffito techniques were examined. This material was unearthed during the excavations held at the Castle on the island, conducted by the archaeologists and specialists of the Mersin Museum. According to the density of the finds their production centers were concluded as Cyprus, Hatay and the Çukurova Region (St. Simeon). Yet there is another group whose production center is not known, but it surely differs from the other ware by its fabric color and features with lime inclusions and brittle red brown fabric. These wares which are decorated by using such a technique and mostly dating to the 13th century were transported as important trading goods by caravans and via sea fare and used especially in the countries and regions where Christians and Muslims lived -like the East Mediterranean, the Greek Islands, the Aegean coasts, southeast Anatolia, Italy and France.

Anahtar Kelimeler: Korykos, Kıbrıs, Saint Symeon, seramik, kazıma ve renkli sır akıtma.

Kızkalesi'nin Mimarisi, Yapılan Kazı Ve Restorasyon Çalışmaları

Korykos kentini ve karakalesini dışarıdan gelecek saldırılara karşı savunmaya yardımcı olmak amacıyla yapılmış gözetleme ve ön savunma kalesi niteliği taşıyan, birçok kulenin kuşattığı deniz üzerindeki Kızkalesi'nin en uzun yeri 70 m, en geniş yeri ise 40 m ölçülerindedir. Üzerinde yer aldığı kayalığın topografyası, şeklini ve ölçülerini belirlemiştir. Akdenize bakan, birbiriyle dik açı oluşturan batı ve güney duvarlarına karşın kuzey ve doğusu yay şeklinde bir kavis yapmaktadır. Birbirinden farklı planlara sahip sekiz kulesi ve dört kapısı vardır. H Kulesi üzerindeki ana giriş kapısı, kente bakan kuzey tarafındadır. Bu kapı, hem H kulesi hem de doğusundaki G kulesi üzerindeki mazgallar vasıtasıyla korunmuştur.

Beden duvarlarının kuşattığı iç avlunun batı duvarına bitişik olarak inşa edilen bir revak sırası bulunur. Ayrıca avluda dikdörtgen planlı, tek nefli yarım daire biçiminde apsisli bir şapel, zeminin oyulmasıyla elde edilmiş bir sarnık ve çok odalı bir yapı kompleksi vardır.

2000 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ada üzerindeki kale ve karadaki kale için restorasyon projesi hazırlamıştır¹. Bununla ilgili olarak Adakale'de 2001-2002 ve daha sonraki yıllarda Mersin Müzesi adına Arkeolog F. G. Gürkan ve Müze Araştırmacısı Y. Ünlü arkeolojik kazılar yapmışlardır². Kazının tamamlanmasının ardından, avludaki çok odalı mekân grubuna ait kalıntıların rölevaleri alınmış, restorasyon projeleri hazırlanmış ve bölge kurulunca onaylanmış olmasına rağmen Bakanlığın ödenek ayıramaması sebebiyle uygulanamamıştır.

İç avluda yapılan kazılarda 12. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş kaleden daha eski bir döneme tarihlendirilen bir ikametgâhın bölümleri olması mümkün yapı kalıntıları kısmen ortaya çıkarılmıştır. Bu yapının sekiz ayrı mekânının döşemesinde, *opus sectile* ve *opus tessellatum* tekniğinde mozaikler belirlenmiştir. Kilikia'nın diğer yerleşimlerinde birbirleriyle benzerlikler gösteren bu tür taban döşemeleri, özellikle Akdeniz havzasında 5. ve 6. yüzyıllarda yaygındır. Yapının güneydoğu köşesinde küçük bir şapelin izleri bulunmaktadır. Şapel apsisinin alt kısmındaki kriptada, üzeri tonozla örtülü dromoslu bir mezar odası saptanmıştır³.

1 Nalbant 2005, 210-12.

2 Gürkan – Ünlü 2003, 69 – 78.

3 Bu alanda dağınık durumda çok sayıda iskelet bulunmuştur. Parçalanmış ve dağılmış iskeletler ve taşlar, defnecilerin defalarca burada kaçak kazılar yaptığını göstermektedir. Kazılar sırasında gün ışığına çıkarılan çok sayıda iskelet, Orta

Kızkalesi Kazılarında Ele Geçen Seramikler⁴

Kale'deki kazılarda Roma döneminden günümüze kadar olan uzun sürece ait seramikler ele geçmiştir. Kalenin kurulduğu Geç Orta Çağ'a ait seramikler arasında yoğunluğu çalışmamıza konu ettiğimiz kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki parçalar oluşturmaktadır (**Lev. 1**). Üzerinde kazıma bezeme yapılmadan sadece renkli sır akıtılarak süslenmiş ya da herhangi bir desen işlenmeden sadece yeşil, kahverengi ve turuncu tek renkli sırla kaplanarak süslenmiş olanlar da vardır. Kızkalesi'nde bunlardan başka Ege kapları olarak adlandırılan kazıma, oyma, şeffaf sır altına yeşil ve kahverengi boyama ve slip tekniklerinde bezenmiş olan kaplar, İtalya'dan mavi, sarı ve beyaz renklerde proto-mayolikalar ile Türk İslam devletlerinden ithal edilmiş az sayıda kaba ait parçaların olduğu görülmektedir.

Kazılar sırasında ele geçen tümü parçalar halinde olan seramikler, sırlı-sırsız çeşitli ölçülerde, özellikle yiyecek ve içecek servisinde kullanılmış tabak, çanak, kâse ve şişe gibi kaplara aittir. Dışbükey yüksek kaideli, dik yükselen ağız kenarlı kadeh olarak nitelendirilen kâseler çoğunluğu oluşturmaktadır. Basık kaideli yayvan gövdeli, dışa çekik ağız kenarlı çanaklar da vardır.

Kızkalesi'ndeki kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki seramiklerin büyük bir kısmının Kıbrıs kökenli olduğu dikkati çekmektedir. Daha az miktarda Hatay ve Çukurova Bölgesi üretimi (Saint Symeon) seramikler ve üretim yeri henüz keşfedilmemiş olan farklı hamur rengi ve özellikleriyle tanınan üçüncü bir gruba ait seramiklerden az miktarda örnekler vardır.

12. yüzyıldan itibaren Akdeniz çevresindeki Hıristiyan ve İslam topraklarında tercih edilen kazıma ve renkli akıtma tekniğindeki seramiklerin önemli üretim yerlerinden biri Kıbrıs'tır⁵. Kıbrıs, 1192-1489 yılları arasında Fransız kökenli Lusignan'lerin idaresinde bir endüstri merkezi olmuştur. Paphos yakınlarında Lemba, Girne yakınlarında Lapithos/Lapta ve Magusa civarındaki Enkomi bölgesinde önemli miktarda seramik üretilmiş olduğu arkeolojik kazı-

Çağ'dan - 20. yüzyıl başı gibi yakın bir tarihe değin Hıristiyan inançtaki kişilerin bu kalede gömüldüğünü göstermektedir. Çok sayıda iskeletin bir arada bulunması ve özellikle iskeletlerin bazılarında görülen ilginç diş kesimleri medyanın ilgisini çekmiştir. Şapelin içindeki gömüler daha imtiyazlı kişilere ait olmalıdır. Diğerleri ise kalede hapsedilmiş suçlulara ve deniz yoluyla Kudüs'teki kutsal yapıları görmek üzere yola çıkmış ve belki de hastalanarak yolda ölmüş hacı adaylarına ait olması mümkündür.

4 Kızkalesi seramiklerini çalışmamıza izin veren Mersin Müzesi Müdürlüğü'ne ve kazıları gerçekleştiren Arkeolog Sayın F. Güler Gürkan ve Uzman Sayın Yaşar Ünlü'ye yardımları ve dostlukları için en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

5 Wartburg 2003, 153 – 166.

larla belgelenmiştir⁶. Sözü edilen atölyelerde veya adadaki yerleri henüz keşfedilmemiş başka yerlerde üretilen mallar İtalyan tacirler tarafından gemilerle taşınarak İtalya ve Fransa kıyılarına, Suriye ve Filistin kıyılarındaki Haçlı yerleşimlerine⁷, Anadolu'nun Ege ve Akdeniz kıyılarındaki⁸ yerleşimlerde olmak üzere Akdeniz çevresine dağıtılmıştır.

Kıbrıs'taki seramik atölyelerinde ve yerleşim yerlerinde yapılan kazılarda konutların yanı sıra mezarlarda da gömü hediyesi olarak kap bırakma geleneğinin varlığı dikkati çekmektedir⁹. Cenaze töreni sırasında ölünün üstüne dökülen yağ ya da su kabının mezara bırakılması uygulaması bir Orta Çağ geleneği olmalıdır¹⁰.

13. yüzyılın başlarında Kıbrıs'ta üretimin arttığı ve özellikle de servis kaplarının yayıldığı görülmektedir. Form olarak ağırlık yüksek konik ayaklı kadeh (goblet), orta boy kâse ve şişelerdedir¹¹.

Kıbrıs kaplarında hamur rengi turuncumsu devetüyü, bej ve kirli beyazdır. İnce gözenekli sık dokulu, hamur çoğunlukla iyi pişirilmiştir. Kazıma ve renkli sır akıtma tekniğinde bezenmiş kaplarda, kabın iç ve dış yüzeyinde beyaz astar üzerine desen kazıma olarak işlenmiş, üzerine açık sarı ya da açık yeşil renkte şeffaf sır uygulanmıştır. İkinci pişirimden önce desenlerin üzerine dağınık olarak fırça yardımıyla ya da damlatıp akıtma yöntemiyle kahverengi, koyu sarı ve yeşil pigmentlerle renklendirilmiş sır alternatif olarak sürülerek, çarpıcı görünüm oluşturulmuştur¹².

Dönemin modası olarak kapların iç ve dış yüzeylerinde yoğun bezemeler görülür. Ayrıca ağız iç kenarında, ağız kenarının üst düzlemindeki bordür içlerinde bezemeler bulunmaktadır. Yüksek ayaklı kâselerin gövdelerinin dış

6 Papanikola-Bakirtzis 1999, 197 – 204; Papanikola-Bakirtzis 2002, 238 – 239; Ünsal 2005, 17 – 25.

7 Milwright 2003, 85 – 91.

8 Anadolu'nun güney sahillerindeki yerleşimler için bkz. Böhlendorf Arslan 2004, 145 – 148. Kyaneai (Taf. 151, no. 781 ve Taf. 152, no. 791-797), Sillyon (Taf. 155, no. 817-820), Kelenderis (Taf. 158, no.837-845, Taf. 159, no. 846-855, Taf. 160, no. 856-869, Taf. 161, no. 870-877, Taf. 162, no.878-879); Alanya için bkz. Bilici 2001, 107 – 132.; Bilici 2002, 139 - 154; Anamur için bkz. Tömöry 1977, 30 – 40, pl. I - VI; Korykos için bkz. Volbach 1930, 196 – 201; Yumuktepe Höyüğü için bkz. G. Köroğlu, "Glazed Pottery of Cyprus and Hatay-Çukurova Region from the Mersin-Yumuktepe Excavations", *BYZAS* 7 (Baskıda); Kinet Höyük için bkz. Blackman – Redford 2005, 96 - 98.

9 Taylor 1938, 55 – 97. Benzer bir uygulama için bkz. Mersin Yumuktepe Kazıları (Köroğlu, baskıda).

10 Piltz 1996, 12 – 13; Papanikola - Bakirtzis 2002, 239.

11 Megaw 1975, 35 - 42.

12 Sgraffitto teknikli seramiklerin yapım teknolojileri ve bezeme teknikleriyle ilgili olarak bkz. Bilici 2006, 513 - 519.

kısımında kazıma ya da kabartma süs öğeleriyle karşılaşmaktadır (**Lev. 2**). Kazıma ve renkli sırla yapılan bezemeye ek olarak kapların dış yüzlerindeki kazıma çizgi ve desenlerin arasına kabartmalı bordürler de eklenmiştir (**Şek. II. 20-21**). Kıbrıs'taki müzelerde sergilenen sağlam durumdaki kapların üzerinde de görüldüğü üzere yuvarlak biçimli kabartma parçalar, kapların dış yüzlerinde belirli aralıklarla sıralanmaktadır¹³.

Kâse türü kapların bezemesinde genellikle merkezi anlayış egemendir. Kapların iç yüzünde, ortadaki madalyonda (tondo) yoğunlaşan bezeme öğeleri, tek bir motif olabildiği gibi heraldik ya da sonsuza giden desenlerle de doldurulmuştur. Kapların iç orta kısımlarını merkez alan, ışınsal kompozisyonlar da görülmektedir. Hatay ve Çukurova bölgesi üretimi seramiklerde daha katı bir düzenleme varken, Kıbrıs üretimi birçok seramik üzerinde daha serbest ve rahat bir düzenleme anlayışı egemendir.

Bu kapların üzerinde mevcut olan karakteristik desenler arasında insan ve hayvan figürleri vardır. Figürlü bezeme bu dönemde Orta Asya, Anadolu ve Akdeniz çevresindeki tüm Hıristiyan ve Müslüman topluluklarının sanatlarında tercih edilmiştir. Kıbrıs kaplarında görülen insan ve hayvan figürleri, çağdaşlarına göre neşeli, hareketli ve yaşam doludur¹⁴. İnsan figürlü kap örnekleri Kızkalesi 'nde ele geçmemesine rağmen Kıbrıs üretimi kaplar üzerinde batılı tarzda giysi¹⁵ ve saç tuvaletiyle betimlenen tek ya da çift insan figürlerinin birçoğu dans ederken, avlanırken ya da "evlilik kapları" olarak adlandırılan evlenen çifti tek bir gömlek içinde yan yana gösteren¹⁶ kompozisyonlar tercih edilmiştir.

Kuş ve balık, hem güzellikleri, hem de inançla ilişkili simgesel anlamlar taşıdıklarından sıklıkla seramiklerin süslemesinde kullanılmış olmalıdır¹⁷. Kızkalesi'nde kuş ve balık desenli seramiklerin (**Lev. 3, Şek. III. 1 ve 2**) yanı sıra stilize edilmiş at ya da deveyi anımsatan figürlü bir kap parçası da ele geçmiştir.

Lusignan dönemi Kıbrıs kaplarında figürlerin şematize edilerek soyutlandığı göze çarpmaktadır. Az sayıdaki çizgi yardımıyla bir figür kolayca çizile-

13 Ünsal 2005, kat.no.9, kat.no.43.

14 Piltz 1996, 16-17; Böhlendorf Arslan 2004 III, Taf.160, no.861-862.

15 Doğer 2006, 268.

16 Redford 2004, 291. Redford, bunun bir Ermeni geleneği olduğunu belirtmektedir. Evli çiftleri gösteren Kıbrıs kapları için bkz. Piltz 1996, 42, no.25, 43, no.26; Papanikola-Bakirtzis 1999, fig.17-18; dans sahnesi fig.19; Bilici 2001, 108, 120, res.1, çiz.1; Papanikola-Bakirtzis 2002, 242-43, fig. 328, 250-51, fig. 337, 244, fig.33, 246, fig. 333; avcı figürü 249, fig.336. Piltz 1996, 44, no.27, 54, no.37.

17 Öney 1971, 91-98; Papanikola - Bakirtzis 1999, 203, fig.10-11-12; Papanikola - Bakirtzis 2002, 242-243, fig.330, 244-245, fig.332.

bilmiştir. Naturalist bitki desenleri yerine soyut bitkisel kıvrımlardan oluşan arabeskler tercih edilmiştir. Bitkisel kökenli iri rozet, palmet ve heraldik motifler yaygındır. İri yaprak ve şekillerin aralarının helezonik sarmallerle doldurulduğu görülmektedir. Özellikle kapların iç yüzeylerinde görülen stilize bitkisel desenlerle süslü kompozisyonlarda çiçek ya da dal kıvrımlarının üzeri düz bırakılmış, çevresindeki alan bu sadeliğe karşın yoğun bir biçimde irili-ufaklı helezonik kıvrımlarla doldurularak, desen ön plana çıkarılarak vurgulanmıştır. Bu uygulama Ege kaplarında oyma (champlevé) tekniğindeki figürün arkasındaki zeminin oyularak ya da kazıyarak kaldırılmasına benzemektedir.

Arma, haç ve dokuma desenlerini çağrıştıran geometrik şekiller, taramalar, spiraller, fistolar, dalgalılar, karşılıklı üçgenler, A ve V harflerini çağrıştıran şekillerden oluşan kompozisyonlar, diagonal kısa kesik çizgiler, basit ve daha karmaşık örgüler, balık kılıçığı, zigzag şekilleri, gevşek üçgenler ve eş kenar dörtgenler ve birbirini kesen yatay ve dikey çizgilerden oluşan kafes desenleriyle oluşturulmuş kompozisyonlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır (**Şek. I - III**). Oluşturulan karelerin içlerinde çoğu zaman küçük, helezonik kıvrımlar spiraller ya da üçgenler yer almaktadır (**Şek. I. 3, II. 1 ve 5**). Dama tahtası gibi kazıma çizgilerle bölünmüş, üçgen ya da dörtgen biçimli sınırlandırılmış alanların, içleri helezonik spiral sarmal desenlerle doldurularak bir dolu ve bir boş olacak şekilde düzenlenmiştir.

Birçok kadehin dış kenar kısmında birbirine paralel yatay çizgiler ve üzerinde bunları kesecek şekilde çizilmiş zigzaglar, iç kısımlarında ise fistolu bordürler ile ortadaki madalyonlarında geometrik şekiller vardır¹⁸ (**Şek. II. 16, II. 17**).

Kızkalesi buluntusu bir çanağın iç kısmında, üzerinde haç şekli olan arma görülür (**Lev. 4, Şek. II.3**). Bazı örneklerde ise içleri diagonal çizgilerle doldurulmuş üçgenler, kabın merkezinde haç şekli oluşturmaktadır (**Şek. I. 12, II. 6**).

Anarım için açılmış delikler kırılan kapların döneminde tamir edilerek bir süre daha kullanıldığına işaret eder.

Dışa doğru genişleyen yüksek konik biçimli kaidelerin dış yüzü de görüldüğü için bu kısım da kazıma ve renkli sır akıtma tekniğiyle süslenmiştir. Bazıları ise daha alçak halka biçimli kaidelere sahip olduklarından süslemesizdirler. Kızkalesi örneklerinden birinde kabın dış kısmında “ I E I ” harflerine benzer bir grafitiyle, bir diğerinde halka biçimli kaidenin orta kısmına grafiti olarak bir 6 kollu haç (Hıristogram) çizilmiştir (**Lev. 5**). “ I III I ” harflerinden olu-

18 Papanikola-Bakirtzis 1999, fig.18’de Kantara Kalesi’nden evlilik sahnesi betimli bir tabağın içinde aynı bordürler bulunmaktadır.

şan monogram bir usta ya da atölyeye işaret etmektedir. Haç ise atölye işareti olabileceği gibi Yumuktepe’de bir mezarda gün ışığına çıkarılan Kıbrıs malı renkli sır akıtma tekniğindeki çanağın dış kısmında birbirinden farklı düzenlenmiş 5 adet kazıma haç grafitisi gibi¹⁹ cenazenin ölümden sonraki yaşamında ruhuna eşlik edecek ve koruyacak inançla ilişkili bir nevi tılsım da olabilir.

Kızkalesi kazılarında ele geçen kazıma ve renkli sır akıtma tekniğinde bezenmiş seramiklerin buluntu sayısına göre ikinci grubunu “Port Saint Symeon seramikleri” oluşturmaktadır. Bu mal grubundaki kaplar ismini ilk olarak ele geçtikleri Antakya’nın güneybatısındaki Saint Symeon Limanı’ndan almıştır. Ayrıca “Al Mina seramikleri”, “Haçlı Dönemi seramikleri” ve günümüzde “Hatay ve Çukurova Bölgesi seramikleri” olarak da tanınmaktadır²⁰. Bu seramikler 12. yüzyıl ortaları ile 13. yüzyıl ilk yarısı arasında sadece Saint Simeon’da üretilmeyip, Hatay ve Çukurova Bölgesindeki Misis, Epiphaneia ve Kinet gibi daha başka merkezlerde de üretilmişlerdir²¹.

Çağdaş Kıbrıs üretimi kaplarla, Kilikia yerel üretimi kaplar karşılaştırıldığında benzerlikler dikkati çekmesine rağmen kap formları ve desenlerinde bariz farklar göze çarpmaktadır. Saint Simeon seramiği konusunda ilk çalışmayı yapan A. Lane, Saint Simeon seramiklerinin Kıbrıs seramiklerinin öncüsü olduğunu belirtir²². Kıbrıs ile Antakya arasında karşılıklı mal değişimleri, etkileşimler ve de farklılıklar olduğu barizdir. Saint Simeon mal grubunda alçak kaideli, yayvan gövdeli çanaklar, Kıbrıs’da ise daha küçük boyutlu yüksek kaideli konik kademeli kadeh biçimli kaplar ağırlıklıdır. Her ikisinde de kazıma ve renkli sır akıtma tekniği kullanılmış olmakla birlikte Saint Simeon kapların iç ve dış kısımları daha çok elma yeşili sırla, Kıbrıs kapları açık sarı sırla kaplıdır. Saint Simeon kaplarında desenlerin çizilmesinde ve desenlerin üzerine sürülen veya damlatılan renkli sırların uygulanmasında daha özenli bir işçilikle karşılaşılmaktadır.

Stilize edilmiş bitkisel dal kıvrımları, çiçek ve yarım palmetler, iç içe geçmiş halkalar, balık pulu ve örgüler, elinde kadeh tutan bağdaş kurup oturan in-

19 Köroğlu 2006, 328 - 329, 331, res. 6, lev. I. d.

20 Redford 2001, 485, not 1. Antakya Haçlı Prenslığı’nin en önemli limanı olan Saint Symeon yerleşmesi civarında fırın malzemeleriyle birlikte çok sayıda ele geçtiğinden buluntuları tanıtan makalesinde Lane, Port Saint Symeon seramiği adını vermiştir (Lane 1938, 19 – 78). Al Mina, buradaki höyüğün adıdır, bu sebeple “Al Mina seramiği” ya da Haçlı Dönemi’ne ait olduklarından “Haçlı Dönemi seramiği” isimleriyle de anılmaktadır. Biz de bu konuyla ilgili çalışmalarımızda üretim yeri Hatay ve Çukurova çevresi olduğundan bu seramik grubunu, bu şehir ve bölge ismiyle tanımlamayı uygun gördük.

21 Redford 2001, 487; Redford 2005 92 - 96 ve 101- 103.

22 Lane 1937, 52-53; Bilici 2002, 142-143, not 27.

san figürleriyle, bir kısmı burç sembolü de olan masal dünyasından çıkmış fantastik karışık hayvan ve naturalist hayvan figürlerinden oluşan kompozisyonlar sıklıkla işlenmiştir. Hatay ve Çukurova bölgesi, Suriye, Irak ve İran'daki çağdaş Türk İslam devletlerine yakınlığı sebebiyle daha doğulu bir karakterde eserler yaratılmıştır. Bağdaş kurarak oturan, elinde sırık bardak ya da meyve tutan, başında börk biçimli başlık ve tiraz bantlı giysisi olan "saki" olarak tanımlanan insan figürleri²³, Kıbrıs'ın batılı tarzda saç tuvaleti ve giyimine sahip insan figürleriyle karşılaştırıldığında daha İslami ve Doğulu kalmaktadır²⁴. Kıbrıs kapları gibi Saint Symeon kapları da Batı ve Güney Anadolu kıyıları²⁵ Halep, Hama, Bilad el-Şam olarak adlandırılan Ürdün ve İsrail'in kuzeyindeki denizden uzak yerlerde bulunan Müslüman yerleşimleri, Haçlı kaleleri ve Kıbrıs'taki yerleşimlere dağılmıştır²⁶.

Kızkalesi'nde bulunan Hatay ve Çukurova Bölgesi (Saint Symeon) grubuna ait kaplar, büyük çanaklara ait tümlenebilir parçalardan oluşmaktadır. Bunlardan biri üzerindeki şekiller Arap harflerini anımsatır (**Lev. 6**). İç içe iki halkadan oluşan yuvarlak (**Şek. III. 21**) ve oval biçimli geometrik şekillerle (**Lev. 7**) süslü parçaların yanı sıra monokrom açık yeşil sırlı çanak parçaları da vardır.

Kızkalesi'nde sadece iki örneği bulunan üçüncü mal grubunu 12.yüzyıl ikinci yarısı-13.yüzyıl ilk yarısına tarihlenen üretim yeri henüz bilinmeyen seramikler oluşturur (**Lev. 7** ve **Şek. III. 16**). Suriye ve Filistin'deki bir çok yerleşim²⁷, Kinet²⁸, Yumuktepe,²⁹ Kıbrıs'ta³⁰ Paphos ve Hagia Moni'de örneklerine rastlanması üretim yerinin Doğu Akdeniz'de olması ihtimalini kuvvetlendirir. Bu grupta çeşitli boylarda kâseler, düz bir şekilde dışa çekik ağız kenarlı, basık kaideli, kademeli kaplar ve kandillerin yanı sıra sepet biçimli kulpları olan, düz ya da oldukça alçak halka biçimli dipli küresel gövdeli çöm-

23 Lucius 1968, 122 – 133; Öney 1971,101-103, res. 43-48; Öney 2004, 62 – 64.

24 Redford 2001, 486-7; Redford 2004, 285; Kıbrıs ve Saint Symeon kaplarındaki insan figürlerinin karşılaştırılması için bkz. Wartburg 2001, 457 – 509.

25 Ellis – Voigt 1982, 328, fig. F; Sardes için bkz. Scott – Kamilli 1981, 685 - 686. Böhlendorf Arslan 2004 III, 140 - 144, 307, 325. Metropolis, Taf. 123, Korykos, Taf.163, Kalanthis, Taf.164, Lambrun, Taf.165, Akören, Taf.167-171, İncirlik, Taf.172-173, Mancınıkkale, Taf.173.

26 Milwright 2003, 85-91; von Wartburg 2003,163-165; Waksman - von Wartburg, 2006, 382, not 17. von Wartburg'un Kıbrıs'ta ele geçmiş Saint Symeon seramiklerinin, Kıbrıs üretimi kopyaları olabileceği konusunda endişeleri vardır.

27 Hakimian – Sarkis 1988, 5AI.1.1, 6, AI.2.1, 33; Pringle 1985, 183 - 186.

28 Redford – Ikram – Parr – Beach 2001, 71, 88, 111, fig. 22:1, 2, 3.

29 Köroğlu 2005, 276, 283, lev. II. g.

30 Paphos için bkz. Megaw 1970, *DOP* 26 (1972), fig.24 (13.yüzyıl başlarından koyu kiremit rengi hamurlu çömlek); Hagia Moni için bkz. von Wartburg 2003, 154 - 155, (fig. 2:3. 2, 3. 4, 3. 6 ve fig.3:3. 3, 3. 5).

lekler ve güveçler de üretilmiştir. Servis kaplarında renkli sırlar kabın tüm iç yüzeyini kaplarken çömlek ve güveçlerin üst bölümlerinde siyaha yakın renkte sır görülür³¹.

Bu gruptaki seramikler bol kireç katkılı, koyu kiremit rengi hamurlu ve kırılğan ya da gevrek olarak tanımlanan Kıbrıs ve Hatay-Çukurova Bölgesi seramiklerinden oldukça farklı hamur özelliklerine sahiptir. Koyu bej astarla düzenli olmayan bir şekilde kapların tüm yüzeyleri ve dış kısmının belli bir bölümü kaplanmıştır. Homojen olmayan bir sır kapların dış yüzleri koyu sarı, hardal rengi, koyu yeşil, koyu kahverengi renk sır kaplanmıştır. Bu mal grubundaki seramikleri üreten atölyelerdeki ustalar çoğunlukla çalakalem olarak da tanımlanabilecek bir tarzda karmaşık çizgilerden oluşan gevşek spiraller, taramalar ve iri çiçek desenlerini kapların iç yüzeylerine kazıma olarak işlemişler, genellikle bunları tek renk sır sırlamışlardır. Kazımasız tek renk sırlı örnekleri de mevcuttur. Kızkalesi'nde bu mal grubuna ait kazıma ve renkli sır akıtma tekniğinde tek bir seramik parçası olmakla birlikte Yumuktepe'nin 12. ve 13. yüzyıl yapı katlarında bu grup seramikler çok sayıda ele geçmektedir. Bu seramikleri üreten ustalar döneminin moda tekniklerini kopyalamışlardır. Örneğin slip ve kazıma ve renkli sır akıtma da bunlar arasındadır. Kızkalesi'nde bu teknikle yapılmış bir çanağa ait parça üzerinde rastgele kazıma çizgiler, koyu sarı sır üstünde yeşil renkli sıra ait izler bulunmaktadır. Diğer çanak parçasında ise tüm yüzey krem rengi astar ve sarı sır kaplıdır. Dışa düz çekilmiş ağız kenarı üzerinde belirli aralıklarla astarlanmadan bırakılmış kum saatini çağrışan şekiller vardır.

12 - 15. yüzyıllar arasında kazıma ve çok renkli sır akıtma tekniğindeki seramikler, tüm Akdeniz çevresinde ve Anadolu, Orta Asya ve hatta Uzak Doğu'da farklı milletlere ve dinlere mensup insanlar arasında bile tercih edilmiş, dönemin seramik modasını yansıtan eserler yaratılmıştır. Birbirinden uzak bölgelerdeki atölyelerde üretim yapanlar birbirlerinin eserlerini tanımakta, birbirlerinden kap formlarını, bezeme tekniklerini ve desenleri kopyalayabilmişlerdir. Örneğin yukarıda da değindiğimiz üzere Kızkalesi'ndeki çok sayıda örneği bulunan yüksek ayaklı kâselerin dış yüzlerinde bulunan kabartma aplike parçalarla yapılan süslemelerin Saint Symeon'da taklidi üretilmiştir.

Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan yukarıda tanıtmaya çalıştığımız kazıma ve renkli sır akıtma teknikleriyle süslenmiş seramikler kalenin Lusignan'lerin elinde olduğu özellikle 13. yüzyıla aittir. Kalenin Kıbrıs Haçlı Krallığı'nın elinde olması, Kıbrıs ile Kızkalesi'nin birbirlerine olan yakınlığı

31 Redford - Ikram -Parr - Beach 2001, 71, 89, fig. 30.

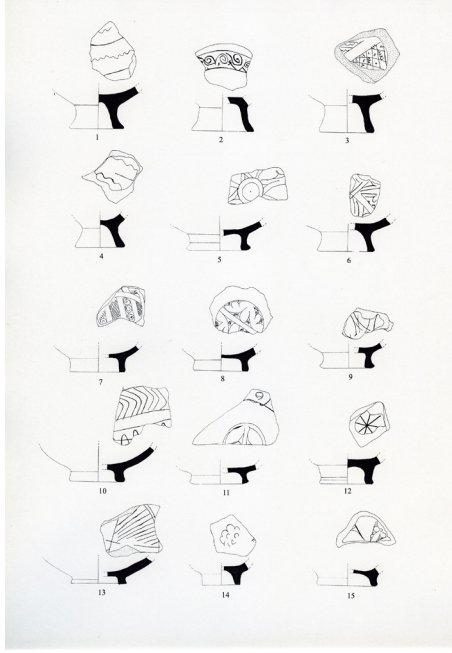
kalede bulunan seramiklerin kökenini açıklamaktadır. Ayrıca Kilikia'nın yerel üretimi olan Saint Symeon grubu seramikler ve üretim yeri bilinmeyen ancak Doğu Akdeniz'deki yerleşimlerde sıkça görülen koyu kiremit rengi hamurlu seramikler de kalede ele geçmiştir. Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan belki Zeuxippus'ların Kıbrıs'ta üretilmiş olması mümkün kopyaları³², sırt altına yeşil ve kahverengi boyama ve slip tekniklerindeki Ege kapları, İtalya'dan proto-mayolikalar ve İslam ülkelerinden ithal seramikler birlikte değerlendirildiğinde, Orta Çağ'ın sonlarına doğru Akdeniz'deki savaş, sınır ve din farkı tanınmaksızın var olan üretim bolluğu ve yoğun ticaret ve kolayca görülebilir.

32 Redford 2004, 286; Blackman - Redford 2005, 96-8; Ege kaplarının kopyaları için bkz. Waksman - von Wartburg 2006, 382, not 17.

KATALOG

Şekil I-

Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki bir grup kaide parçası.

- 1) Kaide ve gövde parçası, (7x4.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³³.
- 2) Kaide parçası, (2.5x4.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁴.
- 3) Kaide parçası, (8.2x6x0.8 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁵.
- 4) Kaide parçası, (4x4.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁶.
- 5) Kaide parçası, (9x5x4.4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁷.
- 6) Kaide parçası, (5.5x4.2x1 cm), kazıma ve renkli sır akıtma tekniği
- 7) Kaide parçası, (7x5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁸.
- 8) Kaide parçası, (9x7.5x3.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği³⁹.
- 9) Kaide parçası, (7.5x4.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 10) Kaide parçası, (10.3x8.5x1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁰.
- 11) Kaide parçası, (11.5x7x2.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 12) Kaide parçası, (6.5x5x3.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.

33 Benzeri için bkz. Papanikola - Bakirtzis 2002, 242, no.328.

34 Benzeri için bkz. Piltz 1996, 65, no.48.

35 Piltz 1996, 21, no.4.

36 Papanikola - Bakirtzis 2002, 242, no.328.

37 Piltz 1996, 19, no.2.

38 Piltz 1996, 13, no.3.

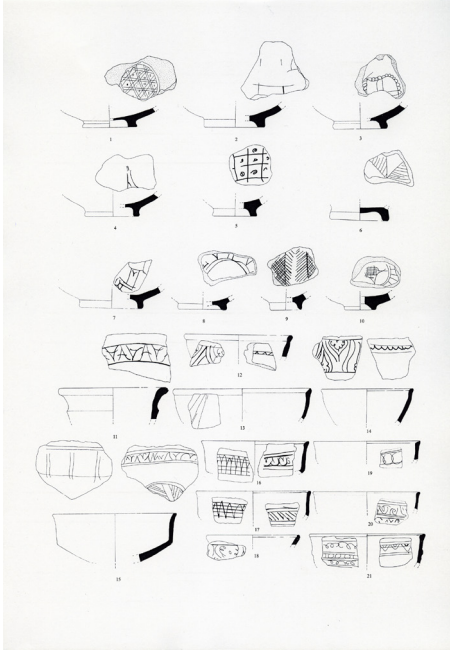
39 Piltz 1996, 37, no.20.

40 Piltz 1996, 47, no.30; Papanikola - Bakirtzis 2002, 241, no. 326.

- 13) Kaide parçası, (8.5x5.5x0.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 14) Kaide parçası, (7.5x6x3.2 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 15) Kaide parçası, (7x3x2.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.

Şekil II

Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki bir grup kaide ve ağız parçası.

- 1) Kaide parçası, (9x6.5x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 2) Kaide parçası, (9x7x3x0.8 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 3) Kaide (iki parça halinde) ortadaki bölüm eksik, (10.5x7x1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 4) Kaide parçası, (7.6x4.8x3x0.8 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 5) Kaide parçası, (6.2x6x2.3 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 6) Kaide parçası, (7.5x4x2 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴¹.
- 7) Kaide parçası, (4x6.4x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 8) Kaide parçası, (7.5x4x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴².
- 9) Kaide parçası, (6.5x5.2x1cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 10) Kaide parçası, (4.3x6.5x1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 11) Ağız ve boyun parçası, (8.7x5.8x1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 12) Ağız parçası, (3.6x3x07 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴³.
- 13) Ağız parçası, (4x4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.

41 Piltz 1996, 57, no.40.

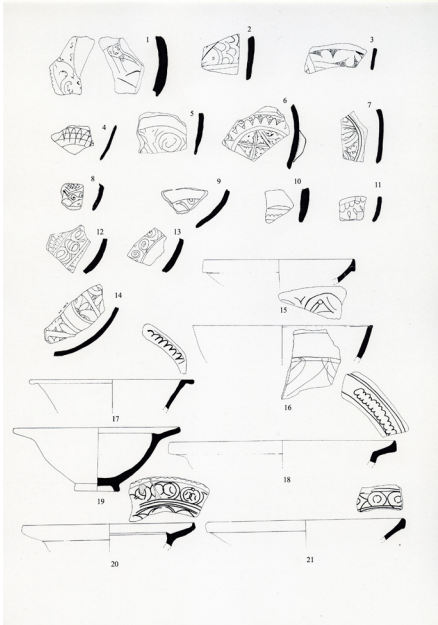
42 Redford - Ikram -Parr - Beach 2001, 106, fig.17.3.

43 Piltz 1996, 73, no.56; Papanikola - Bakirtzis 2002, 253, no. 340.

- 14) Ağız parçası, (5.5x6x0.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁴.
 15) Ağız ve gövde parçası, (6.3x10x0.8 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁵.
 16) Ağız parçası, (4.5x4.3x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁶.
 17) Ağız parçası, (3.3x4.5x0.4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁷.
 18) Ağız parçası, (5x2.4x0.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
 19) Ağız parçası, (2.7x3x0.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁸.
 20) Ağız parçası, (4.5x3.7x0.4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
 21) Ağız parçası, (4.5x3.8x0.4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁴⁹.

Şekil III

Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki bir grup gövde ve ağız parçası.

- 1) Gövde parçası, (11.5x5.8x1.1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵⁰.
 2) Gövde parçası, (7x6x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.

- 44 Piltz 1996, 73, no.56; Papanikola - Bakirtzis 2002, 253, no. 340.
 45 Piltz 1996, 54, no. 37, 55, no.38, 56, no.39, 64, no.47, 72, no.55; Papanikola - Bakirtzis 2002, 250, no. 337, 252, no.338.
 46 Piltz 1996, 69, no.52, 70, no.53, 71, no.54; Papanikola - Bakirtzis 2002, 241, no.326, 247, no.334, 248, no.335.
 47 Piltz 1996, 69, no. 52, 70, no. 53, 71, no. 54; Papanikola - Bakirtzis 2002, 241, no. 326, 247, no. 334, 248, no. 335; Böhlendorf 2004, Taf. 159, 849, 853, 854.
 48 Papanikola - Bakirtzis 2002, 244, no. 332; Böhlendorf 2004, Taf. 159, 848.
 49 Piltz 1996, 60, no. 43, 61, no. 44, 62, no. 45; du Plat Taylor, 1938, fig.41.
 50 Piltz 1996, 66, no.49; Papanikola - Bakirtzis 1999, fig.10; Papanikola - Bakirtzis 2002, 243, no.330.

- 3) Gövde parçası, (8x3.1x05 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵¹.
- 4) Gövde parçası, (6x4.1x0.4 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵².
- 5) Gövde parçası, (6.5x5x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 6) Gövde parçası, (9x5.5x1 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵³.
- 7) Gövde parçası, (7x3.5x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵⁴.
- 8) Gövde parçası, (3x3.5x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 9) Gövde parçası, (6.5x3.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 10) Gövde parçası, (4.5x4x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 11) Gövde parçası, (3.5x3x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 12) Gövde parçası, (6x5.3x 0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵⁵.
- 13) Gövde parçası, (3.5x5x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 14) Gövde parçası, (10x7x4x0.7 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği⁵⁶.
- 15) Ağız parçası, (9x4.3x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 16) Gövde parçası, (6.5x8.5x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği. Koyu kiremit rengi hamurlu, kireç katkılı kırılğan mal grubuna aittir⁵⁷.
- 17) Ağız ve gövde parçası, (8.9x6.3x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği.
- 18) Ağız ve gövde parçası, (11.5x5x0.7 cm) şeffaf sır altına kahverengi ve yeşil renkte boyama tekniği.
- 19) Çukur bir çanağın yarıya yakın bölümü, monokrom sırlı, (8.3x12x0.6 cm) Hatay-Çukurova bölgesine aittir⁵⁸.
- 20) Ağız parçası, (17.5x5.5 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği. Hatay-Çukurova bölgesine aittir⁵⁹.
- 21) Ağız parçası, (12x6x0.6 cm) kazıma ve renkli sır akıtma tekniği. Hatay-Çukurova bölgesine aittir⁶⁰.

51 du Plat Taylor, 1938, fig.44.2; Bilici 2001, res.3; Bilici 2002, 142, şek.3.

52 Piltz 1996, 40, no.23.

53 Piltz 1996, 55, no.38.

54 Papanikola - Bakirtzis 1999, fig.6

55 Piltz 1996, 13, fig.3.

56 Bilici 2001, res.3.

57 von Wartburg 2003, 154-155, (fig. 2:3.2, 3.4, 3.6 ve fig.3:3.3, 3.5); Redford-Ikram-Parr-Beach 2001, 71, 88, 111, fig. 22:1, 2, 3.

58 Lane 1938, 44, fig.7c. Hatay ve Çukurova bölgesinde, kazıma ve renkli sır akıtma kapların yanı sıra çok sayıda monokrom yeşil sırlı, bezemesiz kaplar da üretilmiştir.

59 Benzeri Yumuktepe kazılarında gün ışığına çıkarılmıştır.

60 Milwright 2003, 91, fig. 2. 5; Blackman- Redford 2005, 137, fig.20, no.II-BB, 179, fig. 53 V - B.

LEVHALAR

Lev. 1 Kızkalesi kazılarında gün ışığına çıkarılan kazıma ve renkli sır akıtma tekniğindeki bir grup seramik.

Lev. 2 Dış yüzleri kabartmalı kap parçaları.

Lev. 3 Kuş ve balık desenli kap parçaları.

Lev. 4 Arma desenli kaide parçası.

Lev. 5 Kaidenin dışındaki grafittiler.

Lev. 6 Hatay ve Çukurova bölgesi üretimi olan çanak.

Lev. 7 Koyu kiremit rengi hamurlu kap parçası ve Hatay ve Çukurova bölgesi üretimi olan kap parçaları.

KAYNAKÇA

- Bilici 2001 Bilici, S., Alanya Tersanesi Seramik Buluntuları, *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, Ankara.
- Bilici 2002 Bilici, S., Alanya Selçuklu Sarayı Seramikleri, *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan Bildiriler*, İzmir.
- Bilici 2006 Bilici, S., "Sırlı Seramik Sanatı", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2*, ed. A. U. Peker - K. Bilici, Ankara.
- Blackman – Redford 2005 Blackman, M., J., - Redford, S., "Neutron Activation Analysis of Medieval Ceramics from Kinet, Turkey, especially Port Saint Symeon Ware", *ANES* 42.
- Ed. Boase 1978 Ed. T. S. R. Boase, *The Cilician Kingdom of Armenia*, Edinburg - London.
- Ellis – Voigt 1982 Ellis, R., S., - Voigt, M., V., "1981 Excavations at Gritille, Turkey", *American Journal of Archaeology* 86.
- Böhlendorf Arslan 2004 Böhlendorf Arslan, B., *Glasierte Byzantinische Keramik Aus Türkei III*, İstanbul.
- Doğer 2006 Doğer, L., "Manyas – Ergili - Hisar-tepe'deki (Eski Daskyleion) Bizans Kalesi ve Figürlü Seramik Buluntuları", *Hayat Erkanal'a Armağan, Kültürlerin Yansıması*, ed. A. Erkanal Öktü - E. Özgen vdd., İstanbul.
- Ersan 1996 Ersan, M., "Kilikia Ermeni Krallığı ve Haçlılar Üzerine", *Kubbealtı Akademi Mecmuası* 100 / 4, İstanbul.
- Gürkan – Ünlü 2003 Gürkan, F., G. - Ünlü, Y., "2001 Yılı Kızkalesi Temizlik Kazısı", *13. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu (22-26 Nisan 2002, Denizli)*, Ankara.
- Hakimian – Sarkis 1988 Hakimian, S., - Salamé Sarkis, H., "Céramiques Médiévales Trouvées Dans Une Citerne á Tell 'Arqa", *Syria* 65.
- Piltz 1996 Piltz, E., P., "Cypriote Glazed Pottery", *The von Collection of Cypriote Late Byzantine Glazed Pottery, Studies in Mediterranean Archaeology* vol. CXIX, Jonsered.

- Köroğlu 2005 Köroğlu, G., “2003 Yılı Yumuktepe Höyüğü Ortaçağ Kazıları”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, VIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 7 / 1, Sakarya.
- Köroğlu 2006 Köroğlu, G., “Mersin Yumuktepe Höyüğü 2004 Yılı Ortaçağ Kazı Çalışmaları”, IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, Erzurum.
- Komnena 1996 Komnena, A., *Alexiad (Anadolu’da ve Balkan Yarımadası’nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi’nin Tarihi)*, çev. B. Umar, İstanbul.
- Lane 1938 Lane, A., “Medieval Finds at Al Mina in North Syria”, *Archaeologia* 87.
- Lucius 1968 Lucius, E., “Neue Figural Verzierte Seldschukische Keramik aus Anatolien”, *Sanat Tarihi Yıllığı* 2, İstanbul.
- Megaw 1970 Megaw, A., H., “Supplementary excavations on a Castle Site at Paphos, Kıbrıs.
- Megaw 1975 Megaw, A., H., S., “An Early Thirteenth - Century Aegean Glazed Ware”, *Studies in Memory of D. T. Rice*, eds. G. Robertson – G. Henderson.
- Milwright 2003 Milwright, M., “Modest Luxuries: Decorated Lead-Glazed Pottery in the South of Bilad al-Sham (Thirteenth and Fourteenth Centuries)”, *Muqarnas*, ed. G. Necipoğlu, 20.
- Moulin 2001 Moulin, K., *Unknown Crusader Castles*, Hembledon - London.
- Nalbant 2008 Nalbant, K., “Mersin Erdemli Kızkalesi “Korykos” Kaleleri “Bir Restorasyon Hikayesi”, *Tarih İçinde Mersin Kollokyumu II*, Mersin.
- Öney 1971 Öney, G., “Bizans Figürlerinde Anadolu Selçuklu Etkisi”, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* III.
- Öney 2004 Öney, G., “Büyük Selçuklu Seramik Sanatında Resim Programı ve Gelişen Figür Üslubu” *Sanat Tarihi Dergisi Aydoğan Demir’e Armağan XIII/ 1*, İstanbul.
- Papanikola-Bakirtzis 1999 Papanikola-Bakirtzis, D., “Cypriot Medieval Ceramics: A Contribution to the Study of Individual Artists”, *Medieval Cyprus, Studies in Art, Architecture, History in Memory of Doula Mouriki*, ed. N. Patterson Ševčenko, Princeton.

- Papanikola-Bakirtzis 2002 Papanikola-Bakirtzis, D., “Mediaeval Glazed Ceramics”, *Ancient Art from Cyprus in the Collection of George and Nefeli Giabra Pierides*, ed. V. Karageorghis, Atina.
- Pringle 1985 Pringle, D., “Medieval Pottery from Caesarea. The Crusader Period”, *Levant* 17.
- Redford-Ikram-Parr-Beach 2001 Redford, S. – Ikram, S. –Parr E. M. – Beach, T., “Excavations at Medieval Kinet, Turkey: A Preliminary Report”, *ANES* 38.
- Redford 2001 Redford, S., ““Port Saint Symeon Seramiği” Denilen Hatay ve Çukurova Bölgesi Sgraffito Seramiği”, *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, Ankara.
- Redford 2004 Redford, S., “On *Sāqīs* and Ceramics: Systems of Representation in the Northeast Mediterranean”, *France and the Holy Land, Frankish Culture at the End of the Crusades*, ed. D. H. Weiss - L. Mahoney, Baltimore – Londra.
- Redford 2005 Redford, S., “Neutron Activation Analysis of Medieval Ceramics from Kinet, Turkey, especially Port Saint Symeon Ware”, *ANES* 42.
- Scott – Kamilli 1981 J. A. Scott – D. C. Kamilli, “Byzantine Glazed Pottery from Sardis”, *Actes du XVe Congrès International d’Etudes Byzantines* II.
- Taylor 1938 Taylor, J. du Plat, “Medieval Graves in Cyprus”, *Ars Islamica* 5.
- Tömöry 1977 Tömöry, T., “Mediaeval Sgraffiato Ware From Anemurium in Cilicia”, *Belleten* XLI.
- Ünsal 2005 Ünsal, E., *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Müzelerinde Bulunan Bizans Dönemi Seramikleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Volbach 1930 Volbach, W., F., “Byzantinische Keramik aus Kilikien”, E. Herzfeld - S. Guyer, *Meriamlik und Korykos* II, MAMA, Manchester.
- Waksman-von Wartburg 2006 Waksman, S., Y., - von Wartburg, M., L., “ ‘Fine Sgraffito Ware’, ‘Aegean Ware’, and Other Wares: New Evidence for a Major Production of Byzantine Ceramics”, *Report of the Department of Antiquities*, Lefkoşe.

- Wartburg 2003 von Wartburg, M., L., “Cypriot Contact with East and West as Reflected Medieval Glazed Pottery from the Paphos Region”, *VIIIe Congrès International sur la Céramique Médiévale en Méditerranée*, PRAKTIKA, Atina.
- Wartburg 2001 von Wartburg, M., L., “Hochzeitspaare’ und Weintrinker Zu Bildmotiven der Mittelalterlichen Keramik Cyperns”, *Zona Archeologica. Festschrift für Hans Peter Isler zum 60. Geburtstag* eds. S. Buzzi et. al, Bonn.